

tussen Kunst en Politiek verworden tot een syndicale onderhandeling over de relatie tussen subsidiëring en autonomie en dikwijls met een verwarring over de rollen.

Daarom ben ik het eens met Ivo Van Hove die verwijst naar de meer edele politieke filosofie van Hannah Arendt en de verwevenheid van kunst en politiek met de samenleving even wezenlijk acht. Ik denk dat beide in hun specifieke verhouding moeten worden opge- waardeerd. Misschien moeten we, voor we de bijzondere verhouding tussen beide aanpak- ken, eerst het kaf van het koren scheiden in het eigen werkveld. Zelfverkleerde kunst is al even onbetrouwbaar als zelfverkleerde politiek. En in een wereld van perceptie en warenfetisjisme is er veel schijn en kitsch op de markt. En laat dat zich vooral niet verschuilen achter een onaantastbare autonomie. Ik ben geïnteresseerd in het interessante vraagstuk van de verhouding tussen ware kunst, echte politiek en de reëel bestaande samenleving. Een moeilijke kwestie.

Eerst de kunstenaar, dan de subsidie

STEFAN DE RUYCK

De kunstenaar

Volgens recente cijfers van het NICC¹ noemen in Vlaanderen ruim tienduizend mensen zich beeldend kunstenaar. Dat is hun volste recht. De titel van kunstenaar is niet beschermd en iedereen die er aanspraak op wil maken, heeft dat recht. Deze basisregel geldt voor alle disciplines.

We hebben geen nood aan een allesomvat- tende analyse die ons toelaat uit te maken wat het kunstenaarschap precies inhoudt en wie die titel terecht mag claimen.

Iedereen heeft het recht om zelf invulling te geven aan zijn kunstenaarschap en zelf zijn/haar prioriteiten en doelstelling te bepalen. Op dit niveau heeft de overheid geen enkele rol te spelen en is de kunstenaar volkomen vrij.

De maatschappij heeft niet het recht eisen te stellen aan de vrije kunstenaar. De kunstenaar kan geen functionele doelstellingen opgedrongen worden.

Een kunstenaar is en blijft een kunstenaar, ook als hij onzin vertelt en ook als hij niet gesubsidieerd wordt door de overheid.

De subsidie

Kunst genereert onbetwistbaar een belang- rijke maatschappelijke meerwaarde. Deze meerwaarde kan zeer uiteenlopende vormen aannemen.

Het oordeel van de geschiedenis speelt vaak een doorslaggevende rol bij de waardering van een kunstwerk. Dat is een lastige vaststelling voor de levende, actieve kunstenaars.

De aantoonbare maatschappelijke meerwaar- de van kunst genereert de juiste context om een subsidiebeleid te ontwikkelen, maar biedt op zich geen voldoende motief of houvast om in deze of gene concrete situatie tot subsidië- ring over te gaan.

Subsidies zijn gemeenschapsgeld. De overheid heeft de plicht de uitgave ervan te verantwoor- den. De kunstenaar behoort dit democratisch basisbeginsel te respecteren.

Vooraf in de discussie over de opportuniteit c.q. noodzaak van subsidiëring ontmoeten de overheid en de actieve kunstenaar elkaar. Algemene beschouwingen over de centrale rol en het maatschappelijk belang van kunst zijn bijna altijd verdoken discussies over subsidiëring.

De overheid heeft de plicht duidelijk en on- dubbelzinnig mee te delen door welke criteria ze zich laat leiden bij de toekenning van subsi- dies. Het maatschappelijk debat daaromtrent moet maximale kansen krijgen.

De overheid heeft het recht om andere dan artis- tieke criteria te laten meespelen in haar subsidie- beleid. Zij moet immers veel meer maatschap- pelijke overwegingen meenemen in de bepaling van haar doelstellingen en prioriteiten.

In een oprechte poging om hun eigen subsidie te legitimeren, beroepen veel kunstenaars zich op een principe dat zich nog het best laat om- schrijven als *the invisible hand*.²

In een artistieke context houdt het principe van *the invisible hand* in dat de kunstenaar moet/mag werken in totale vrijheid, dat hem geen enkele maatschappelijke opdracht mag worden opgelegd door de overheid, en dat precies daardoor de echte maatschappelijke meerwaarde van het kunstwerk onbedoeld ontstaat. Samengevat: hoe minder de overheid vraagt, hoe meer de maatschappij terugkrijgt.

In de ogen van de overheid komt het hierop neer dat zij geacht wordt een blanco cheque uit te schrijven aan iedereen die zich kunstenaar noemt. Politiek valt dit niet te verantwoorden.

Veel kunstenaars beroepen zich op dit prin- cipe om het gesprek met de overheid uit de weg te gaan. Dat is niet wenselijk. Waarover men niet zwijgen kan, daarover moet men spreken.

Het debat ten gronde over de rol van de kun- sten wordt al te vaak bemoeilijkt door gebrek- kige (zelf)kennis, overspannen retoriek en véél clichés.³

Zonder de goede wil en intellectuele eerlijk- heid van wie dan ook in twijfel te willen trek- ken, is deze vaststelling net zo goed van toe- passing op overheid als op kunstenaars. ©

¹ Perscommuniqué van 19/12/2007 over de plannen van minister Anciaux voor een aanvullend pensioen voor kunstenaars.

² *The invisible hand* is een term die teruggaat op de econo- mische theorieën van Adam Smith. Het principe hield bij hem in dat een harde en in wezen egoïstische vrije markt zichzelf sociaal corrigeert omdat iedereen, op een niet nader te definiëren wijze, toch lijkt in te zien dat hij zijn eigen belang beter dient door ook rekening te houden met het belang van anderen. Precies omdat de overheid sociaal niet corrigeert geeft ze maximale kansen aan de spontane sociale correctie. Deze theorie is niet ongecontesteerd.

³ Het vergt nauwelijks inspanning om minstens tien cita- ten te vinden waarin ik me daar zelf ook uitgebreid aan bezondigd heb.